

ΤΟ ΒΟΥΛΕΥΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΠΟΛΙΟΧΝΗΣ

Ὁ πρόπλασμα τοῦ ἀρχαιότερου (περίπου 2.500 π.Χ.) βουλευτηρίου (βλέπετε τὸ ἄρθρο τοῦ κ. Π. Κουβαλάκη με τίτλο «Πολιόχνη: Μία Ἑλληνική Δημοκρατία 5.000 χρόνων» στὸν «Δ», τ. 183, 1997), ἐκείνου ποὺ ἀνακαλύφθηκε ὕστερα ἀπὸ τὶς συστηματικὲς καὶ πολυετεῖς ἀνασκαφὲς τῆς Ἰταλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς στὴν Πολιόχνη τῆς Λήμνου, θὰ κοσμῆ πλέον μόνιμα τὸ Ἑλληνικὸ Κοινοβούλιο. Ἔχει τοποθετηθῆ ἔξω ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν αἴθουσα τῶν συνεδριάσεων καὶ εἶναι ἐντυπωσιακὸ. Ὡς κατασκευὴ ἀλλὰ καὶ ὡς μέγεθος τὸ τρισδιάστατο πρόπλασμα τῆς Πολιόχνης ἀπεικονίζει πιστὰ τὴν ἀρχαία πόλη, δίνοντας ἔμφαση στὸ βουλευτήριο, ποὺ ἀναδεικνύεται μὲ ἰδιαίτερο φωτισμό, γιὰ νὰ ξεχωρίζῃ ἀπὸ τὰ ὑπόλοιπα κτίσματα. Ξεχωρίζουν ἐπίσης ἡ σιταποθήκη καὶ τὰ μέγαρα. Διακρίνονται ἀκόμη ἀγγελία καὶ σκευὴ στὰ σημεῖα ποὺ ἐπακριβῶς ἐντοπίστηκαν ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολόγους.

Ὡστόσο τὸ βουλευτήριο τῆς Πολιόχνης, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἀποτελεσε δημόσιο κτήριο συναθροίσεων τῶν κατοίκων καὶ πρόδρομο τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Δήμου καὶ ὄχι τῶν σημερινῶν Κοινοβουλίων.

Ἡ κατασκευὴ, ποὺ φυλάσσεται σὲ καλαίσθητο θόλο, συνοδεύεται ἀπὸ πληροφορίες γιὰ τὸ ἱστορικὸ μέρος αὐτοῦ τοῦ σημαντικοῦ ἀρχαιολογικοῦ χώρου. Τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ προπλάσματος, ἡ ἰδέα καὶ ἡ ὕλοποίησις τοῦ ὁποίου ἦταν πρωτοβουλία τοῦ ὑπουργείου Αἰγαίου καὶ Νησιωτικῆς Πολιτικῆς, ἔγιναν ἀπὸ τὴν πρόεδρο τῆς Βουλῆς κ. Ἄννα Ψαρουδά-Μπενάκη, ἡ ὁποία ἐπεσήμανε στὴν ὁμιλία της: «Καθὼς βρισκόμαστε στὶς ἀπαρχὲς τῆς ὀριστικῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνοποίησης, ἀντιλαμβάνεστε πὼς ἓνα τέτοιο μνημεῖο ἔχει ἰδιαίτερη σημασία γιὰ τὴ χώρα μας καὶ γιὰ ἐμᾶς ὡς Βουλὴ τῶν Ἑλλήνων νὰ μπορούμε νὰ τὸ ἐπιδεικνύουμε.»

Ἡ ἔφορος Κλασικῶν Ἀρχαιοτήτων Νομοῦ Λέσβου καὶ πρόεδρος τῆς Ἐνωσις τῶν Ἑλλήνων Ἀρχαιολόγων Ἀγλαΐα Ἀρχοντίδου ἀνέφερε τὰ σημαντικότερα ἱστορικὰ στοιχεῖα, ποὺ συνδέονται μὲ τὴν ἀρχαιότερη ὀργανωμένη πόλη τῆς Εὐρώπης, τὴν Πολιόχνη, ἡ ὁποία, ὅπως εἶπαμε, εἶχε ἀνασκαφῆ κατὰ τὴν προπολεμικὴ περίοδο ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολόγους τῆς Ἰταλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς. «Ἡ Πολιόχνη εἶναι τὸ καλύτερο παράδειγμα τῆς περιόδου ποὺ λέγεται Τρωικὸς Πολιτισμὸς καὶ γίνεται πιδὸ σημαντικὴ ἀκόμα, ὄχι μόνο γιὰτὶ εἶναι μία ὀργανωμένη πόλη μὲ δρόμους, κοινόχρηστους χώρους, μὲ ἐξαιρετικὲς ἰδιωτικὲς οἰκίαι, μὲ διοικητικὰ κέντρα καὶ κατοικίαις ἐξαιρετεῖς, οἱ ὁποῖαι ἀποδίδονται στοὺς ἀρχηγοὺς ἢ στὸν ἀρχηγὸ τῆς Πολιόχνης, ἀλλὰ γιὰτὶ σὲ αὐτὴ τὴν πόλη ἤδη ἀπὸ τὸ 3000 π.Χ. καὶ μέχρι τὸ 1600 π.Χ. λειτουργεῖ ὁ ἀρχαιότερος χώρος διαλόγου στὸν Κόσμο. Ἐδῶ γεννήθηκε τὸ σπέρμα τοῦ διαλόγου, τὸ σπέρμα ποὺ ἐμεῖς σήμερα ὀνομάζουμε δημοκρατία.»

Τὴ μακέττα φιλοτέχνησε ὁ Πέτρος Δημητριάδης καὶ τὴν παρουσίασις ἐπιμελήθηκε ὁ ἀρχιτέκτων Λουκιανὸς Παγώνης.

Ταξιαρχούλα Λαδᾶ

Στὴν φωτογραφία τῆς ἐναντι σελίδας: Ἡ μακέττα τῶν ἐρειπίων τῆς Πολιόχνης Λήμνου, ὅπως ἐκτίθεται στὴ Βουλί. Τὸ μακρόστενο κτήριο, ποὺ ἐνδείκνυται μὲ βέλος στὴ φωτογραφία, ἦταν ὁ κῶρος ὅπου οἱ κάτοικοι διαλέγονταν μεταξύ τους, συζητῶντας τὰ δημόσια θέματα τῆς πόλεως. Συνεπῶς δὲν ἦταν Κοινοβούλιο (συνέδριο ἀντιπροσώπων), ἀλλὰ Ἐκκλησία τοῦ Δήμου (συνέδριο ὄλων τῶν πολιτῶν).

ΠΑΝ. Α. ΚΟΥΒΑΛΑΚΗΣ

Πολιόχνη: Μιά Έλληνική δημοκρατία τῆς τέταρτης χιλιετίας πρὸ Χριστοῦ

I. – Η ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΠΟΛΗ

Τὸν περασμένο Δεκέμβριο εἶχα τὴν εὐκαιρία νὰ βρεθῶ στὸ νησί τοῦ Ἡφαίστου, τὴν Λῆμνο καὶ νὰ ἐπισκεφθῶ τὴν προϊστορική πόλη τῆς Πολιόχνης, ἡ ὁποία ἀναδεικνύεται σ' ἓνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἀρχαιολογικά εὐρήματα τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου καὶ τοῦ «προϊστορικοῦ» κόσμου σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο. Ἡ Πολιόχνη ὑρίζεται στὰ ἀνατολικά παράλια τῆς Λήμνου ἀπέναντι ἀπὸ τὴν Τρωάδα ἀπέχοντας μόνον τριάντα ναυτικά μίλια ἀπὸ αὐτήν. Ὁ ἀρχαιολογικός της χώρος καταλαμβάνει ἓναν μικρὸ λόφο, πὺν ἔχει προσανατολισμὸ ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον, συνολικοῦ μήκους 300 περίπου μέτρων καὶ πλάτους 150 καὶ ἐκτείνεται παράλληλα πρὸς τὴν θάλασσα. Βρίσκεται στὸν μυθὸ ἑνὸς κόλπου σχετικὰ ἀβαθοῦς καὶ πολὺ καλὰ προστατευμένου ἀπὸ τοὺς δόρειους ἀνέμους. Ἐνα μέρος τῆς προϊστορικής πόλης φαίνεται νὰ ἔχη «εἰσχωρήσει» μὲ τὸ πέραςμα τοῦ χρόνου στὴ θάλασσα.

Ἡ πόλη ἀνεσκάφη ἀπὸ τὴν Ἱταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν, ἡ ὁποία ξεκίνησε τὶς ἐργασίες της ἤδη ἀπὸ τὸ 1930. Ἡ ἴδια σχολὴ ἀπὸ τὸ 1986 ξεκίνησε ἓνα πρόγραμμα συντήρησης τοῦ χώρου καὶ ἀξιολόγησης τῶν εὐρημάτων. Ἄξιο λόγου εἶναι ἐπίσης τὸ γεγονός, ὅτι παρὰ τὴν σπουδαιότητα τῶν εὐρημάτων οἱ Ἕλληνες ἀρχαιολόγοι ἐλάχιστα ἔχουν ἀσχοληθῆ μὲ τὸ θέμα, σχεδὸν τὸ ἀποσιωποῦν, καὶ ἡ διβλιογραφία ἡ σχετική μὲ τὴν Πολιόχνη ἀνήκει στοὺς Ἱταλοὺς ἀρχαιολόγους καὶ ἱστορικούς.

Κατὰ τὰ πορίσματα τῶν Ἱταλῶν ἐπιστημόνων ἡ Πολιόχνη ἰδρύθηκε στὸ τέλος τῆς ὕστερης νεολιθικῆς περιόδου καὶ περὶ τὸ 5.000 π.Χ. Ὁ πρωϊμώτερος οἰκισμὸς, πὺν καταστράφηκε τοῦλάχιστον ἑπτὰ φορές (γιὰ διαφόρους λόγους ὅπως ἐπιδρομές-σεισμοὶ κ.λπ.), εἶχε τὸ μέγεθος ἑνὸς μικροῦ χωριοῦ μὲ ὡσειδεῖς καλύβες. Στὴν συνέχεια ὁμως καὶ ἐντὸς τῆς τετάρτης χιλιετίας ἐξελίχθηκε σὲ πραγματικὴ πόλη ὄχρωμένη μὲ ἐπιβλητικὸ περίουλο καὶ θεωρεῖται ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα (ἴσως τὸ ἀρχαιότερο) καὶ πολὺπλοκα ἔργα ἀμυντικοῦ καὶ ἀστικοῦ χαρακτῆρα ὁλόκληρου τοῦ «προϊστορικοῦ» κόσμου.

Ἡ γνωστὴ σχέση τοῦ Ἡφαίστου (θεοῦ τῆς μεταλλουργίας) μὲ τὴν Λῆμνο, ὅπως τὴν περιγράφει ὁ Ὅμηρος (Ἰλ. Α' 592-594), ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τὸν μεγάλο πλοῦτο μεταλλικῶν ἀντικειμένων, πὺν βρέθηκαν στὴν Πολιόχνη, τὰ ὁποία ἀνάγονται στὴν πρώτη φάση τῆς ἐποχῆς τοῦ Χαλκοῦ. Οἱ ἀρχαῖοι κάτοικοι τοῦ νησιοῦ (Σίντιες ἢ Τυρσηνοὶ-Τυρρηνοὶ) ἤδη ἀπὸ τὸ 3000 π.Χ. γνώριζαν τὴν ἐπεξεργασία καὶ χύτευση τοῦ μετάλλου καὶ μάλιστα μὲ πολὺπλοκες τεχνικές ὅπως αὐτὴ τῆς «κηρόχυσης», πρᾶγμα πὺν ἀποδεικνύει ἡ εὕρεση στὴν Πολιόχνη μιάς «μήτρας», πὺν χρησιμοποιοῦσαν, γιὰ νὰ δώσουν μορφή στὸ χυτὸ μέταλλο.

Ἐξαιρετικὴ λεπτότητα παρουσιάζουν καὶ τὰ κεραμικά εὐρήματα, ἀποδεικνύοντας τὸ ὑψηλὸ αἰσθητικὸ ἐπίπεδο τῆς «προϊστορικής» Ἑλλάδος. Ἐπίσης στὸ δάπεδο ἑνὸς ἐκ τῶν κτισμάτων τῆς πόλης ὁρέθηκε ἓνας θησαυρὸς ἀπὸ χρυσὰ κοσμήματα κρυμμένους σὲ ἓνα πῆλινο ἀγγεῖο παρόμοιος μὲ ἐκεῖνον, πὺν ἀνεκάλυψε ὁ Σλήμαν στὴν «Τροία», καὶ θεωρεῖται ὁ ἀρχαιότερος τοῦ κόσμου (3η χιλιετία π.Χ.).

Ἐκεῖνο ὁμως, πὺν κατέστησε τὴν Πολιόχνη παγκοσμίως γνωστὴ, εἶναι τὸ κτίσμα τῆς «αἰθουσας συγκεντρώσεων», τὸ *Βουλευτήριον*, ὅπως τὸ ὠνόμασαν οἱ Ἱταλοὶ ἀρχαιο-

λόγοι. Ἡ σπουδαιότητα τοῦ εὐρήματος ὠδήγησε τοὺς ὑπηρετοῦντες τὴν ἱστορικὴ αὐθαιρεσία καὶ σκοπιμότητα νὰ προσπαθήσουν νὰ θέσουν τὴν Πολιόχνη ἐκτὸς τῆς ἑλληνικῆς ἱστορικῆς παρουσίας. Ἀμέσως ἔκαναν λόγο γιὰ τὴν «προελληνικὴ» Λῆμνο (μιὰ καὶ οἱ Ἕλληνες ἔφτασαν στὴν Ἑλλάδα τὸ 2000 π.Χ.), τῆς ὁποίας οἱ θεομοὶ καὶ οἱ συνήθειες ἔρχονται ἀπ' τὴν Ἀνατολή (βλ. Α. Benvenuti, *Ἡ Πολιόχνη καὶ τὸ νησί τῆς Λήμνου ἀνάμεσα στὴν ἀρχαιολογία καὶ τὴν μυθολογία*, σελ. 7) ἢ θεώρησαν τὴν Πολιόχνη ὡς «Ἰνδοευρωπαϊκὸ κέντρο» (!) (βλ. δημοσιεύματα τοῦ Χ. Ντούμα στὴν «Ἀρχαιολογία» καὶ ἄλλων). Βεβαίως εἶναι πασιφανές, ὅτι ἡ δημοκρατικὴ πολιτεία τῆς Πολιόχνης ἐντάσσεται στὴν ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἑλληνικὴ παράδοση, ἐντὸς τῆς ὁποίας περιέχεται ἡ γέννηση τῆς πολιτικῆς καὶ ἡ δημοκρατικὴ ὁργάνωση (*ἡμῶς, πόλις, πολιτεία*).

Τὸ περίφημο Βουλευτήριο εἶναι ἓνα ὀρθογώνιο οἶκημα ἐσωτερικοῦ μήκους 20 μέτρων καὶ πλάτους τεσσάρων. Στὴ δυτικὴ του πλευρὰ διασώθηκαν τὰ ἔδρανα τῶν «συνέδρων» σὲ ἑξέδρα δύο (τουλάχιστον) ἐπιπέδων χωρητικότητας 80 περίπου θέσεων. Χρονολογήθηκε ἡ οἰκοδόμησή του στὸ τέλος τῆς τετάρτης π.Χ. χιλιετίας. Ἀντίστοιχο οἶκημα ἀνεσκάφη καὶ στὴν Λέρνα τοῦ Ἀργούς (βλ. Ἄννα Δημητρίου, *Πελασγοί*, σελ. 62-65) κατὰ χίλια χρόνια ὅμως νεώτερο. Ἔτσι μὲ βεβαιότητα μπορεῖ πλέον νὰ εἰπωθῆ, ὅτι ὁ Πολιόχνη ἀναδεικνύεται ὡς ἡ ἀρχαιότερη στὸν κόσμον εὐρεθεῖσα προϊστορικὴ δημοκρατικὴ Ἑλληνικὴ πολιτεία, ἡ ὁποία συνδέει ἱστορικὰ τὴν Πολιτεία τοῦ Βασιλέως Διὸς μὲ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους τῆς Ἀθήνας.

II. ΟΙ ΑΠΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Στηριζόμενοι στὶς πληροφορίες τῶν ἀρχαίων συγγραφέων καὶ δεχόμενοι τὴν ἱστορικὴ ἀξιοπιστία τῆς λεγόμενης «Ἑλληνικῆς Μυθολογίας» –γεγονὸς ἄλλωστε ἐπιβεβαιωμένο ἀρχαιολογικά– ἄς ἀνατρέξουμε στὸ ἀπώτατο παρελθὸν ἀνακαλύπτοντας τὶς ἀπαρχές τῆς δημοκρατίας καὶ τοῦ πολιτικοῦ λόγου. Κατ' ἀρχὰς ἡ δημοκρατικὴ πολιτεία τῶν Ὀλυμπίων Θεῶν μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν Ὅμηρο (βλ. καὶ Κ. Κουτρουβέλη, *Ἡ δημοκρατία τοῦ Ὀμήρου*, «Δαυλός», τ. 169, 1996). Οἱ θεοὶ πλεῖστες φορὲς συγκεντρώνονται στὰ ἀνάκτορα τοῦ Διὸς καὶ συσκέπτονται ἐκφράζοντας ὁ καθένας ξεχωριστὰ τὴν γνώμη του σχετικὰ μὲ τὴν ἔκβαση τοῦ Τρωϊκοῦ Πολέμου (Ἰλιάδα Δ 1-19, Θ 2-4 καὶ ἄλλου) ἢ γιὰ τὴν τύχη τοῦ Ὀδυσσεύ (Ὀδύσεια Ε 282-287, Ε 3-4 κ.ά.). Στὶς θεϊκὲς συνελύσεις ἄλλοτε καλοῦνται ὅλες οἱ θεότητες, μικρὲς καὶ μεγάλες (ποτάμιοι θεοί, νύμφες τῶν ἄλσων, τῶν πηγῶν καὶ τῶν λειβαδιῶν).

Αὕτῃ ἡ πολιτικὴ συμπεριφορὰ τῶν Θεῶν μεταδίδεται ἀπὸ τὸν Δία στοὺς ἀνθρώπους κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Διὸς στὸ ἐπίπεδο τῆς ἱστορίας. Ὁ Ἑλλοπας-Θηρευτῆς, πού ζοῦσε ἕως τότε διασκορπισμένος σὲ μικρὲς ομάδες καὶ μετεκινεῖτο συνεχῶς, κατανοεῖ, ὅτι ἡ ὁργανωμένη συνάρθρωση σὲ ἓναν μόνιμο χῶρο (πόλη) τὸν προστατεύει ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῶν ἀγριμῶν καὶ τῶν ἐπιδρομῶν.

Ἡ συνάρθρωση ὅμως αὕτῃ καὶ ἡ ἔναρξη συμβίωση γίνεται δυνατὴ μόνο μὲ τὴ γνώση τῆς πολιτικῆς τέχνης, ἡ ὁποία παραχωρεῖται ἀπὸ τὸν Βασιλέα Δία στοὺς ἀνθρώπους. Αὕτῃ ἡ παραχώρηση περιγράφεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα στὸν Πρωταγόρα: *ἔζητοῦσαν λοιπὸν (οἱ ἀνθρώποι) κάποτε νὰ συναρθροῦνται καὶ νὰ σώζονται κτίζοντες πόλεις. Ὅταν ὅμως συναρθροῦντο, ἀδικοῦσαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, διότι δὲν εἶχαν πολιτικὴ τέχνη, ὥστε πάλιν σκορπιζόμενοι κατεστρέφοντο ἐκ νέου. Γιὰ νὰ μὴν χαθῆ τὸ γένος μας, ὁ Ζεὺς ἔστειλε τὸν Ἑρμῆ, νὰ δώσῃ στοὺς ἀνθρώπους τὴν εὐσέβεια καὶ τὴν δικαιοσύνη, γιὰ νὰ φέρουν στὴν πόλιν τὴν τάξιν καὶ νὰ συνενώσουν τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὰ δεσμὰ τῆς ἀγάπης. Κι ὁποῖος ἐκ τῶν ἀνθρώπων δὲν μποροῦσε νὰ λάβῃ ἀνάλογον μερί-*

[βλ. συνέχεια στὴ σελ. 11242]

διον εὐσεβείας (σεβασμοῦ) καὶ δικαίον, νὰ θανατώνεται σὰν ἀρρώστια τῆς πόλεως (διέταξε ὁ Ζεὺς)». Ἡ μετάδοση τῆς δημοκρατίας καὶ τῆς ἰσηγορίας ἀπὸ τὸν Δία σ' ὀλόκληρο τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀναφέρεται καὶ ἀπὸ τὸν Διόδωρο Σικελιώτη (II, σ. 288): «(Τὸν Δία) ἐπελθεῖν δ' αὐτὸν τὴν οἰκουμένην σχεδὸν πᾶσαν, τοὺς μὲν ληστὰς καὶ ἀσεβεῖς ἀναιροῦντα, τὴν δ' ἰσότητα καὶ δημοκρατίαν εἰσηγούμενον».

Μετὰ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τὴν συνακόλουθη διακοπὴ τοῦ Παγκόσμιου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ οἱ πολιτικὲς ἀξίες δὲν ἔσθην ἀπὸ τὴν μνήμη τῶν διασθέντων τοῦ Ἑλλαδικοῦ χώρου. Ὁ Πανσανίας στὰ «Ἀρχαδικὰ» (1,4) ἀναφέρει, ὅτι ὁ Πελασγὸς «ἐξέλεγχ» βασιλιᾶς γιὰ τὶς ἰκανότητές του: «ὁ Πελασγὸς διέφερε τῶν ἄλλων ἀνθρώπων καὶ γι' αὐτὸ ἐξέλεγχ βασιλεύς». Τὸ Βουλευτήριο τῆς Πολιόχνης καθὼς καὶ ἐκεῖνο τῆς Λέρνας καὶ οἱ πληροφορίες τοῦ Ὀμήρου ἀποκαλύπτουν τὴν συνέχεια τῶν πολιτικῶν θεσμῶν κατὰ τὰ λεγόμενα «προϊστορικά» χρόνια. Ἀσφαλῶς ἡ Πολιόχνη δὲν θὰ ἦταν ἡ μόνη ἑλληνικὴ πόλις, ποὺ λειτουργοῦσε πολιτικά-δημοκρατικά κατὰ τὴν τέταρτη π.Χ. χιλιετία. Ὁ Ὀμηρὸς περιγράφει μὲ κάθε λεπτομέρεια τὶς δημοκρατικὲς συνήθειες τῶν Ἀχαιῶν, τῶν Τρώων, τῶν Ἰθακησίων, τῶν Φαίακων (καὶ πάλι Βλ. Κ. Κουτρούβη, *Ἡ δημοκρατία τοῦ Ὀμήρου*, «Δαυλός», τ. 169, 1996). Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ γεγονός, ὅτι ἡ «ἀγορά» καὶ ἡ «συνέλευση» λειτουργοῦσαν ἀκόμη καὶ σὲ καθεστῶς ἐμπόλεμο καὶ ὀργανωμένο στρατιωτικά, πράγμα τὸ ὁποῖο εἶναι ἀδιανόητο καὶ γιὰ τὰ σημερινὰ ἀκόμη χρόνια. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο διαπράττει ὀλέθριο σφάλμα τὸ σύνολο σχεδὸν τῶν φιλολόγων καὶ ἱστορικῶν, ποὺ διατείνονται, ὅτι εἶναι συγχυριστικοὶ καὶ τυχαῖοι οἱ παράγοντες γέννησης τῆς Κλασσικῆς Ἀθηναϊκῆς Πολιτείας. Δὲν ἦταν οἱ σκοπιμότητες τοῦ Κλεισθένη ἢ τοῦ Περικλῆ, ποὺ ὠδήγησαν στὴν Δημοκρατία τοῦ 5ου π.Χ. αἰῶνος, ἀλλὰ ὀλόκληρη ἡ προηγούμενη προφορικὴ καὶ γραπτὴ παράδοση τοῦ πανάρχαιου μεγάλου Ἑλληνικοῦ Παρελθόντος.

III. ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Ἡ περίπτωση τῆς Πολιόχνης ἀποτελεῖ τὸν ἱστορικὸ συνδετικὸ κρίκο ποὺ –συμφωνώντας μὲ τὸ ἔργο τοῦ Ὀμήρου καὶ τοὺς ἀρχαίους συγγραφεῖς– συνδέει τὴν πρώτη πολιτεία τοῦ Διὸς μὲ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Ἡ πολιτικὴ ἱστορία καὶ ἡ πολιτικὴ φιλοσοφία ἔχουν στὴ διάθεσή τους ἓνα καιρὸς σημασίας δεδομένο, ποὺ προσφέρει τὸν μίτο, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ στὸ ἀληθινὸ παρελθὸν τῆς ὀργανωμένης ἀνθρώπινης κοινωνίας καὶ στὶς πραγματικὲς ἀπαρχές τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς δημοκρατίας τοῦ σημερινοῦ κόσμου. Μὲσα στὴν παγκόσμια ἱστορία καταγράφεται καὶ ἡ ἐκτροπὴ τῆς πολιτικῆς κοινωνίας καὶ ἡ κατάληξή της στὴν θεοκρατικὴ βαρβαρότητα τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς. Αὐτὴ τὴν ἐκτροπὴ μὲ τὶς παγκόσμιες διαστάσεις της στὶς δύο τελευταῖες χιλιετίες ἡ ἀνθρωπότητα ἔχει σήμερα τὴν ἱστορικὴ δυνατότητα νὰ ἀποκαταστήσῃ. Τὸ Ἀρχαιοελληνικὸ Παρελθὸν στὸ σύνολό του καθίσταται ἐκ τῶν πραγμάτων ἱστορικὸ καὶ ἰδεολογικὸ ὑπόβαθρο αὐτῆς τῆς ἀποκατάστασης· καὶ ἡ Πολιόχνη μία ἀκόμη ἀχτίδα φωτὸς στὸ δρόμο αὐτῆς τῆς προσπάθειας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἱταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν, *Poliochni*.
- Α. Benvenuti, «*Ἡ Πολιόχνη καὶ τὸ νησί τῆς Λήμνου ἀνάμεσα στὴν ἀρχαιολογία καὶ τὴ μυθολογία*».
- L. Bernabo-Brea, *Poliochni*.
- Κ. Κουτρούβη, *Ἡ δημοκρατία τοῦ Ὀμήρου*, «Δαυλός», τ. 169.
- Ἀ. Δημητρίου, «*Πελασγοί*».
- Πλάτωνος, «*Πρωταγόρας*».
- Πανσανία, «*Ἀρχαδικὰ*».
- Δ. Σικελιώτης Κ.Ι.Ι.
- Ὀμηρος, *Ἰλιάς* Δ 1-19, Θ2-4; *Ὀδύσσεια* Ε282-287, Ε 3-4 κ.ἄ.